

Nyhedsbrev

For Foreningen HEXIS

Nr. 24. Juni 2005

Nyhedsbrevet er foreningen HEXIS' forum for diskussion og faglig udveksling. HEXIS' formål er at videreføre den franske sociolog Pierre Bourdieus tænkemåde med særligt henblik på empirisk forskning i samfundsmæssige praksisformer. Deadline for indlæg til næste nummer: 15 august 2005. Nr. 25 udkommer omkring 1. september.

Redaktør: Carsten Sestoft carsten@sestoft.dk

Redaktionel assistance: Anders Høg Hansen

Hjemmeside og arkiv for nyhedsbreve, arbejdspapirer m.v.: <http://www.hexis.dk>

Indhold

1. Redaktionelt (s1)
2. Nye bøger (s2)
3. Konferencer (s3)
4. Noter/debat (s4):
  - Lille note om østtyskere og homologi
  - Tysk kapitalismekritik
  - Om arbejdsmarkedet og stillingsannoncer

1. Redaktionelt

På dette sted havde jeg egentlig skrevet nogle betragtninger om det franske og hollandske nej til EU's forfatningstraktat. Men ved nærmere eftertanke slettede jeg dem igen. Det er alt for let at mene noget, især om ting man ikke ved noget videre om – se bare mine skriverier nedenfor! Der er også noget befriende ved ikke at skulle mene noget om noget, man ikke mener noget om. Så måske skulle man gå ind for flere afstemninger med rubrikken ”ved ikke”. Eller omvendt: måske skulle man holde sig til at mene noget om det, man har forstand på?

De årvågne forfattere til det i sidste nummer kort nævnte speciale ”...og så lavede vi bare en pigebande”, Mette Gram og Laura Richardt, oplyser om, at deres speciale kan læses på adressen

<http://www.pigekultur.dk>.

/cs

2. Nye bøger

Margaret Maruani (red.): *Femmes, genres et sociétés. L'état des savoirs*. Eds. La Découverte, 2005. 480 sider, 25 euro

Dette virker som en af den slags både uhyre interessante og nyttige bøger, der giver et højt kvalificeret overblik over et vidensfelts tilstand for tiden. Vidensfeltet er fransk feminisme eller mere generelt kønsstudier. Bogens redaktør er leder af et center med titlen "Travail, genre et sociétés" (Arbejde, køn og samfund) i Paris; hun har tidligere været nævnt på disse sider i forbindelse med den tyske sociolog Beate Kraus. Bogen indeholder et halvt hundrede artikler forfattet af antropologer, sociologer, historikere og filosoffer, for ligesom det stort set er tilfældet i Danmark, findes der tilsyneladende ikke institutionaliserede køns- eller kvindestudier i Frankrig, sådan som det er tilfældet i USA. Artiklerne handler om mangfoldige emner, f.eks. forholdet mellem køn og sundhed, arbejdsmarked, uddannelse, seksualitet osv. Indholdsfortegnelsen kan downloades som pdf-fil på adressen <http://www.iresco.fr/labos/mage/pdf/ttL'E9tatdesSavoirs.pdf>
/cs

Anne Warfield Rawls: *Epistemology and Practice. Durkheim's Elementary Forms of Religious Life*. Cambridge University Press, 2005

Jeg er ikke helt sikker på, at der er betydningsfuldt, men hvem ved, om man ikke kunne se en slags fingerpeg om en udvikling i angelsaksisk sociologi i denne bog om Durkheim som epistemolog. I en specifik sociologisk sammenhæng var en af de karakteristiske ting ved Bourdieus projekt jo netop en tilbagevenden til epistemologen Durkheim (foruden alt det andet, selvfølgelig). En lignende bevægelse i engelsksproget sammenhæng kunne måske indikere en frugtbar tilbagevenden til kilderne af den slags, som Bourdieu gerne omtaler som en af de kendte kneb hos kættere i felter: Det er en måde at indskrive sig i feltets tradition, samtidig med at man forsøger at delegitimere den nuværende forvaltning af den. Bogen har da også, hvilket er exceptionelt for en engelsksproget sociologibog, været omtalt i det franske tidsskrift *Critique* (nr. 696, maj 2005). Lidt mere omtale kan findes på forlagets hjemmeside (bl.a. står der, at bogen "explores the relationship between sociology and philosophy in a new and exciting way" – men ny og ny: Det var jo sådan set det Bourdieu, Chamboredon og Passeron gjorde i 1968 med *Le métier de sociologue*):

<http://www.cambridge.org/uk/catalogue/catalogue.asp?isbn=052165145X>

/cs

Donald Broady: *Sociologi och epistemologi. Om Pierre Bourdieus författarskap och den historiska epistemologin*, pdf-version, april 2005: <http://www.skeptron.ilu.uu.se/monicalz/diglit/dbavh.htm>

Forfatteren og han store doktorafhandling fra 1991 om Bourdieu og den historiske epistemologi er forhåbentlig kendt af de fleste læsere her; bogen er slet og ret et hovedværk i Bourdieu-litteraturen. Nu ligger den også på nettet som pdf-fil og kan downloades i dele. Storartet!

/cs

3. Konferencer

Landscapes of Youth. Stockholm, januar 2006

Et nordisk ungdomsforsknings-netværk inviterer til international symposium den 12-14 januar 2006 på Södertörns Högskola, lidt syd for Stockholm. Titlen på konferencen er *Landscapes of Youth*.

Set ud fra den endnu sparsommelige information på hjemmesiden, så virker det som en meget bredt orienteret ungdomsstudier-konference. En række temaer er listet på hjemmesiden. De første fem er *Age and generation*, *Consumption*, *Crime and deviancy*, *Cultural Identity*, og *Education*. Der er deadline for abstracts den 26 august 2005. Læs mere på: www.sh.se/nyris9

Crossroads in Cultural Studies, Istanbul, juli 2006

Den internationale organisation for kulturstudier (ACS) afholder den 6te internationale *Crossroads in Cultural Studies* i Istanbul i juli 2006. Se mere på www.cultstud.org

Kulturstudier, Linköping Universitet, Sverige

Den første nationale forskerkonference i kulturstudier, arrangeret af ACSIS, *Advanced Centre for Cultural Studies in Sweden*, er netop overstået. Cirka 300 deltagere fra en lang række discipliner deltog, herunder undertegnede. Nu havde arrangørerne valgt at kalde det en 'national forskerkonferens', og det gav den et lige lovlig markant svensk islæt. Der var kun en håndfuld deltagere fra andre lande. Måske kunne man næste gang åbne lidt mere mod Skandinavien, hvis ikke internationalt, i det mindste?

Konferencen var ikke desto mindre spændende og havde en god 'work in progress'-karakter og det positive var, at mange faglige orienteringer kunne samles (så vidt undertegnede observerede) uden de store territorieafpisninger og grænsedragninger. Her var litterater, medie- og kulturforskere, teaterfolk, arkitekter, historikere, etnologer, you name it. De moderne og oftest samtidige kulturstudie-præsentationer fandt sted, ikke uden en vis symbolik, på Norrköping campus, i dag et gennemmoderniseret og meget nostalgisk iscensat industrikompleks - tidligere et centrum for Sveriges industri, fra bearbejdning af bomuld til fabrikation af pistoler. På mindesmærket for industrimagneten Lois de Geer lige uden for campus står der (efter hukommelsen), at selv om han fremstillede våben, var han en fredens mand. Konferencen foregik også i god fred og ro. Måske for megen fred og ro?

For dem der er nysgerrige, så publiceres papers løbende online via Linköping University Electronic Press. Conferenceinformationen var fiks i form af en lille bog med sessioninformation, alle abstracts og email-kontaktadresse på deltagere. Den koster 50 svenske kr. For de særligt Bourdieu-interesserede, havde Donald Broady to sessions om felt-begrebet (som jeg desværre ikke selv kunne overvære, da jeg var bundet op på kommentator og siden med eget paper i parallelle sessions. Eventuelle tilstedeværende der læser dette kunne måske lave et indlæg til nyhedsbrevet?).

Se nærmere om gammelt og nyt på www.acsis.liu.se

I øvrigt så har arrangørerne Johan Fornäs og Bodil Axelsson meddelt at en ny konference vil finde sted i sommeren 2007.

Anders

4. Noter/debat

Lille note om homologi og østtyskere

Til den form for relationel eller strukturel tænkning, som Bourdieu og andre franske forskere og tænkere fra samme generation praktiserer, hører begrebet om homologi. Ordet bruges i diverse videnskaber (især biologi tilsyneladende) i forskellige betydninger, som jeg ikke vil diske op med, så meget mere som jeg kun har dem på anden hånd. Hos Bourdieu betegner ordet en strukturel lighed, dvs. en lighed i relationer (eller forhold). Det typiske eksempel er homologien mellem forskellige felters specifikke dominansrelationer: Forholdet mellem de dominerende og de dominerede i et felt er strukturelt lig det tilsvarende i et andet felt.

En uventet illustration af dette forhold fandt jeg i nogle bøger forfattet af yngre østtyskere født i 1970'erne, som for at få greb om deres besynderlige erfaring af en DDR-opvækst fulgt af et liv som teenager, studerende mv. i det "genforenede" Tyskland tilsyneladende så sig nødsaget til at nedskrive deres erfaringer og udgive dem. Resultaterne er højst læseværdige og ofte meget morsomme, men også med en umedgørlig, uanbringelig og begribelig sorg over deres barndoms fredelige, men næsten totale udradering.¹ De beskriver alle med større eller mindre detaljering, hvordan de måtte lære de vesttyske distinktionssystemer at kende (f.eks. hvad angår tøj, mad og meget andet), især på universiteter med vesttyske studerende. I denne læreproces minder deres erfaringer overordentligt meget om dem, folk uden akademisk baggrund gør sig på universiteter befolket med akademikerbørn. En DDR-opvækst var altså i det samlede Tyskland en slags strukturel ækvivalent til en beskeden social herkomst. Man fristes til at sige, at arbejder- og bondestaten DDR var blevet en social kendsgerning post festum: Den bestod virkelig udelukkende af proletarerer, kunne man se bagefter. Alle dens egne sociale distinktioner var blevet irrelevante. Jana Hensel (f. 1976) skriver: "For vores liv [i det samlede Tyskland] betød det så godt som ingenting, om vi var børn af lærere, fotografer, jernbanearbejdere, virksomhedsdirektører eller bagerjomfruer." (Det gjorde det måske nok alligevel; selvom de tre forfattere ikke nævner noget klart om deres forældres uddannelse og erhverv, tør jeg næsten vædde på, at de besad en vis kulturel kapital; derfor skriver deres børn reflekterede og velformulerede bøger.) Men følgen var for Hensel, at det var umuligt at fortælle forældrene om det vesttyske liv, hun førte; der var indtrådt en uoverstigelig afstand mellem forældre og børn, ganske som der har været for utallige uakademiske studerende i usammenlagte lande.

Homologien her består altså i, at der er den samme dominansrelation mellem vesttyskere og østtyskere som mellem børn af højere og lavere klasser i vestlige lande generelt. Og det på trods af, at en del af disse DDR-børn netop har den kulturelle kapital, som i Vesttyskland automatisk ville have gjort dem til de dominerende. Homologien angår således netop ikke det specifikke indhold i dominansrelationen./cs

---

¹ Jana Hensel: *Zonenkinder*. Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2004; Claudia Rusch: *Meine freie deutsche Jugend*. S. Fischer Verlag, 2003; Peter Richter: *Blühende Landschaften. Eine Heimatkunde*. Wilhelm Goldmann Verlag, 2004.

Tysk kapitalismekritik

Man erfarer ikke uden forbløffelse, at tyske socialdemokrater er begyndt at bedrive kapitalismekritik. SPDs formand Franz Müntefering har således i maj kritiseret ”rovkapitalismen”, og den tidligere formand Oskar Lafontaine har skrevet bogen *Politik für alle. Streitschrift für eine gerechte Gesellschaft* (Econ Verlag, 2005, omtalt i Information 12.5.05*), hvori han ikke alene citerer Horkheimer og Adorno, men også slår til lyd for regulering af internationale kapitalbevægelser. Det er jo aldeles uhørt!

Hvis jeg har forstået det ret, er det netop liberaliseringen af kapitalbevægelser på globalt plan i 80erne – besluttet af nationale regeringer i overnationale sammenhænge – som er årsagen til den misere, som ikke alene rammer lønmodtagere verden over, men for så vidt også virksomhederne: Liberaliseringen af kapitalen underlægger samtlige aktører i økonomien en strukturel tvang af global art, således at man kun har valget mellem at blive en konkurrencedygtig global aktør eller at gå under. Alle andre hensyn drukner ”i den egoistiske beregnings iskolde vand”, som Marx og Engels skriver i Det kommunistiske manifest. Ideen med de frie kapitalbevægelser er for en økonomisk betragtning indlysende nok: Kapitalen bør investeres, hvor varerne til alles gavn kan produceres billigst. Den økonomiske teoris forestilling om, at de økonomiske aktører er udskiftelige holder dog ikke rigtig i virkeligheden. Den gælder nok for kapitalen, som når indskrænkninger for investeringer er udraderet, kan flyttes hen, hvor man vil. Pengene er jo sådan set ligeglade med, hvor de er. Det er de økonomiske aktører, som arbejdstagerne er, imidlertid ikke. De er behæftet med en mængde andre egenskaber, så for dem giver ”alt andet lige”-ræsonnementer af den slags, økonomerne ynder, ikke mening. Der er nok ikke mange af de arbejdsløse slagteriarbejdere i Ringsted, som flytter efter deres udflyttede jobs til Tyskland eller Polen, ligesom der næppe heller var mange syersker fra Herning, som tog til Singapore eller Portugal for at beholde deres arbejde i tekstilindustrien. De kunne jo f.eks være gift, have børn, venner, hus, tilknytning til deres hjemsted, for ikke at tale om sproglige og kulturelle vanskeligheder ved at flytte. Dette er næppe en indsigt, der kan overraske nogen. Men det er en indsigt, som den økonomiske teori, der ligger til grund for utallige politiske beslutninger, systematisk ignorerer. Den kan kort resumeres: Kapitalen og arbejdskraften er ikke frit bevægelige på samme måde, og kapitalens frie bevægelighed frembringer derfor menneskelig ulykke i form af indtægts- og meningstab for den vanskeligt flytbare arbejdskraft. (Det gør kapitalens ufrie ubevægelighed muligvis også; der er givetvis ingen lette løsninger.)

I Frankrig har socialisten Laurent Fabius (der som minister under Mitterrand vakte opstandelse ved at frekventere trestjernede restauranter lidt for meget) fremsat et program, der også indebærer et element af en kapitalismekritik, som ligefrem synes at være inspireret af den i disse spalter tidligere omtalte bog af Boltanski og Chiapello, *Le nouvel esprit du capitalisme* (1999).

Måske burde ”kysttasksocialisten”, som Politikens *At Tænke Sig* kalder Helle Thorning-Schmidt, læse med her. For selv om der muligvis også er en vis opportuniste i denne pludselige kapitalismekritik (især hos Fabius, har man indtryk af), kunne den være en anden måde end Dansk Folkepartis at tale til dem, der føler sig utrygge ved den såkaldte globalisering.

* Se <http://www.information.dk/Indgang.php?pShow=Arkiv/ArkTAvVis.php&pTAvVis=174810>
/cs

Om arbejdsmarkedet og stillingsannoncer

Efter trekvart års arbejdsløshed har man visse erfaringer med at læse stillingsannoncer. Det er en ret besynderlig oplevelse. Mængden af tåbelige klicheer er overvældende, særligt i forbindelse med akademiske stillinger i det offentlige. Organisationer og firmaer er altid *i rivende udvikling*, og de fordrer *ildsjæle*, der *brænder* for det ene og det andet. Eksempelvis: Brænder du for det pensionsfaglige? Brænder du for uddannelses- og erhvervsvejledning? Brænder du for at udvikle mennesker og offentlige organisationer? Brænder du for de grønne områder? Brænder du for boligindretning og design, der kan bruges? Du skal brænde for medier og medieudvikling. (Det sidste lyder nærmest som en ordre; alle eksemplerne i øvrigt autentiske.) Over for dette opbud af bål og brand er det vanskeligt ikke at tænke på det stigende antal *udbrændte* medarbejdere, og man fristes til at sige: De må da have vidst, hvad de gik ind til, hvis de søgte en sådan stilling. På samme måde forholder det sig med alle de stillinger, hvor man skal kunne *holde mange bolde i luften*. Er der nogen, som har det som ønskedrøm? Jeg mener, skulle det være attraktivt? Har de fleste ikke nok i de bolde, der hedder familie, arbejde, motion, venner, madlavning, rengøring etc.?

Når man skal beskrive arbejdsmarkedet, rinder formuleringer fra La Bruyères *Karakterer* (1688) en let i hu. Det virker som om arbejdsmarkedet i dag udfylder omtrent samme funktion som hoffet i det syttende Århundredes Frankrig: Det er kilden til al bevægelse, fremgang og mening i livet. "Hoffet går ikke én tilfreds; men det forhindrer, at man er det andetsteds", skriver La Bruyère eksempelvis. Sådan er det også med arbejdsmarkedet, man bliver ikke tilfreds af at være der, men det forhindrer en i at være tilfreds uden for det. For som La Bruyère videre skriver om hoffet, udenfor er man ganske vist fri, men også uden støtte; ved hoffet er man protegeret, dvs. beskyttet, men også "slave". For som La Bruyère også skriver: "At fjerne sig fra hoffet så meget som et øjeblik er at give afkald på det".

Observeret udefra og gennem stillingsannoncer virker arbejdsmarkedet ikke rigtig som noget rart sted at være; og lur mig om ikke motivationen for f.eks. at studere humaniora netop består i at have en legitim undskyldning for at fortrænge dets eksistens nogle år endnu, mens man laver noget interessant. Og ligesom på La Bruyères tid kan man give sig til at drømme om *otium cum dignitate*, om den lediggang med værdighed, som den franske overklasse havde overtaget som ideal fra antikkens romerske overklasse. Men som han siger, ville det fordre, at "den viises lediggang fik en bedre betegnelse, og at tænkning, samtale, læsning og ro kaldtes arbejde". Og så skal man jo for resten også leve af et eller andet.

Stillingsannoncerne synes ofte at være formuleret på basis af de entusiastiske ideer, som kommer fra konsulentbranchens og handelshøjskolernes omfangsrige og overlappende felt af teorier om Human Resources, ledelse og organisationer (inkl. en dosis psykologi og pædagogik). Det forekommer mig, at de deler det samme grundlæggende problem, som til dels skyldes deres praksisorientering: For at virke må de undlade at fortælle sandheden om sig selv. Grundlæggende synes de nemlig at fungere efter følgende model: 1) Teoriens praktiske formål er at motivere og begejstre medarbejderne, fordi det er det mest rentable; når de internaliserer kontrollen, fungerer de bedre og mere effektivt, end hvis de skal overvåges udefra; og indtil en vis grænse er de også mere tilfredse med deres arbejde. 2) Kapitalismen, rentabiliteten, den instrumentelle rationalitet og bundlinien begejstrer ikke i sig selv medarbejderne. 3) Man må derfor begejstre dem med noget andet og mere positivt klingende – medbestemmelse, fællesskab, værdier, demokrati, drømme, altruisme, fortællinger osv., også selv om det i yderste konsekvens er i modstrid med rentabiliteten. 4) For at undgå denne yderste konsekvens genindfører man

derfor rentabiliteten, bundlinien osv. til sidst som en slags virkelighedsprincip, men man undlader at fortælle, at de i større eller mindre omfang dementerer de begejstrende ideer, idet alle lader som om konflikter og modsætninger er forsonet. Ligesom i tænkningen i det 16. århundrede synes der at være tale om en slags synkretisme, dvs. en ubekymret måde at omgå logisk inkonsistens på. På det punkt var La Bruyère en skarpere tænker – i 1688.

/cs